

Panu Rantakokko

2.2.2024

Suomen ympäristökeskus SYKE
Laura Aitala-Martesuo

Lausunto on valmisteltu lausuntopalvelu.fi:ssä

Viite: Lausuntopyyntö 28.12.2023, SYKE/2023/1343

Lausuntopyyntö Sahavaaran kaivoksen asemakaavasta, Pajalan kunta, Ruotsi

Tausta

Suomen ympäristökeskus on vastaanottanut 20.12.2023 Ruotsin ympäristöviranomaiselta (Naturvårdsverket) ilmoituksen Sahavaaran kaivoksen asemakaavasta. Ympäristöarvioinnissa sovelletaan YK:n Euroopan talouskomission yleissopimukseen valtioiden rajat ylittävien ympäristövaikutusten arvioinnista (Espoon sopimus) liitettyä strategista ympäristöarviointia koskevaa pöytäkirjaa. Suomen ympäristökeskus (Syke) toimii sopimuksen toimivaltaisena viranomaisena (Point of Contact) Suomessa.

Esityksen taustalla on Pajalan kunnan aikomus laatia kaavoitussuunnitelman, jolla luodaan edellytykset Kaunis Iron AB:n (KIAB) kaivostoiminnan suunnittelulle kehitettävien alueiden osalta. KIAB aikoo louhia kyseessä olevalla Sahavaaran alueella rautamalmiesiintymiä, mitä varten tarkoituksena on luoda kaava-alueen yhteydessä suunnitteluolosuhteet KIAB:n vakiintuneen kaivostoiminnan edelleen kehittämiseksi. Kaava-alue kattaa n. 909 hehtaaria ja sijaitsee valtatie 99:n länsipuolella.

Ruotsi ilmoitti Suomelle ensimmäisen kerran 1.8.2023 valtioiden rajat ylittävien ympäristövaikutusten arvioinneista tehdyn sopimuksen (Espoon sopimus) strategisista ympäristöarvioinneista tehdyn pöytäkirjan mukaisesti, että Pajalan kunta on aloittanut uuden avolouhoksen yksityiskohtaisen suunnittelun. Suomi vastasi Ruotsin ilmoitukseen 8.9.2023, että Suomi haluaa osallistua jatkossa asemakaavan ympäristöarviointiprosessiin. Tällä lausuntopyyntöllä Suomen ympäristökeskus pyytää lausuntoja ja mielipiteitä Sahavaaran kaivoksen asemakaavasta viranomaisilta, asukkailta ja yhteisöiltä.

Keskeisimmät THL:n huomiot koskien kaivoksen toiminnan mahdollisia rajat ylittäviä riskejä

Dokumentti: ”Ympäristövaikutusten arviointi sahavaaran kaivoksen kaavoitussuunnitelmaan, Toimeksiannon nro: 1084829 Versio: 8 Pvm: 22.11.2023”

- Happoa muodostavien sivukivien aiheuttamat raskasmetalleja sisältävät valumat ovat monien kaivosten pitkän aikavälin kriittisin ja käytännössä ”ikuisesti jatkuva” riski. Kappaleessa 8.2.2 on lyhyesti kuvattu ”Suunnitellussa avolouhoksessa esiintyy potentiaalisesti happoa muodostava sivukiveä, josta tullaan huolehtimaan sijoittamalla se sille varatulle alueelle suunnitellulla sivukiven loppusijoituspaikalla. Väärin hoidettuna käsittely voi aiheuttaa happaman suotoveden leviämisen riskin niin pohja- kuin pintavesiin (Golder, 2021b). Maa- ja ympäristötuomioistuimen toiminnasta antamassa tuomiossa on useita ehtoja, jotka koskevat sivukiven haponmuodostuskyvyn valvontaa ja näiden massojen säilytystä ja sen valvontaa.” Koska materiaalissa ei ollut käräjäoikeuden tuomiota, tähän ei

2.2.2024

pystytty ottamaan kantaa. Tästä syystä THL ei voi ottaa perusteltua kantaa sinänsä hyvin laaditun kaavasuunnitelman kaikkien suurimpaan rajat ylittävään riskiin.

- Uraanille sovellettiin biosaatavaa eikä kokonaispitoisuutta, koska a) ne ovat raja-arvojen perustalla ja b) tämä on kaivosalan vakiintunut käytäntö. Tekstissä ei kuitenkaan oteta huomioon, onko mahdollista, että ei-biosaatava (partikkeleihin sitoutunut) uraani kertyy pitkän ajan kuluessa Muonionjoen pohjaan purkupaikan lähellä. THL:n mukaan tämä olisi hyvä huomioida. Muiden aineiden kuin raskasmetallien osalta pitkän aikavälin riskit lienevät vähäisempiä ja esim. rehevöitymiseen liittyen rajautunevat purkupaikan välittömään läheisyyteen.
- Sivulla 35 (63/147) on teksti: ”Säännöstelyallas on mitoitettava siten, että se kestää ns. 10:n vuoden sateen virtauksen, mikä tarkoittaa 204 000 m³ vettä.” Jos 10:n vuoden sade viittaa tilastollisesti kerran 10 vuodessa toistuvaan rankkaan sateeseen, se olisi hyvä kirjoittaa kaikille ymmärrettävään muotoon. Lisäksi olisi hyvä kirjoittaa, mitä tämä sade tarkoittaa millimetreinä/vrk tai vastaavina yleisesti käytettävänä termeinä.
- Lisäksi olisi perusteltua ottaa selvemmin kantaa, missä määrin puhdistamon toistuvat ylivuototapaukset voivat nostaa ”normaaliaikojen” metallipäästöjä kirkastusaltaille ja edelleen Muonionjokeen.
- Melun mahdollisesta kantautumisesta Suomen puolelle ei ole esitetty arviota. Suunniteltujen meluntorjuntatoimenpiteiden ansiosta laskennalliset melutasot eivät ylitä ohjearvoja kaivoksen lähellä sijaitsevilla asuinrakennuksissa, joten toiminnasta ei aiheudu merkittäviä meluhaittoja myöskään Suomen puolella, jonne etäisyys on lyhimmillään noin 10 km.
- Kaava-alueella ilmanlaadun odotetaan huononevan tämänhetkiseen tilanteeseen verrattuna mm. pöly- ja hiukkaspäästöjen vuoksi, mutta ilmanlaatonormien ei kuitenkaan odoteta ylittyvän. Kaivostoiminnassa hiukkaspäästöjen päästökorkeus on matala, joten vaikutus Suomen hiukkaspitoisuuksiin on vähäinen. Räjätysten ilman nostamista hiukkasista pienimmät voivat kulkeutua Suomeen asti, mutta mahdolliset pitoisuuslisäykset ovat ajallisesti lyhyitä ja siten niiden merkitys terveydelle on pieni.

Yhteenvetona THL toteaa, että suunnitellun toiminnan rajat ylittävät välittömät kemialliset tai fysikaaliset terveysriskit ovat todennäköisesti hyvin pienet. Ei ole todennäköistä, että esim. Muonionjoen raskasmetallien pitoisuudet kaava-alueen toiminnasta merkittävästi kasvaisivat ainakaan kaivoksen arvioituna noin 20 vuoden toiminta-aikana, jolloin jätevesiä puhdistetaan aktiivisesti. Saadun aineiston perusteella ei pystytä ottamaan kantaa happamien valumien pitkän aikavälin hallintaan. Lisäksi kaavadokumentti ei ota kantaa useiden Lapin alueen kaivoshankkeiden Muonion-/Tornionjokeen kohdistuviin kumulatiivisiin haittoihin, jotka voivat aiheuttaa terveysriskejä.

Pääjohtaja

Mika Salminen

Johtaja

Otto Helve

SIGNATURES**ALLEKIRJOITUKSET****UNDERSKRIFTER****SIGNATURER****UNDERSKRIFTER**

This documents contains 2 pages before this page
Dokumentet inneholder 2 sider før denne siden

Tämä asiakirja sisältää 2 sivua ennen tätä sivua
Dette dokument indeholder 2 sider før denne side

Detta dokument innehåller 2 sidor före denna sida

OTTO MATIAS HELVE

9087491b-9826-456a-8f58-47e700393fd6 - 2024-02-02 10:38:34 UTC +02:00
BankID / MobileID - 8e4b575f-1d18-47ab-8934-49c0189bd871 - FI

MIKA OLAVI SALMINEN

5a8b0613-3d5b-4467-aa2c-9ed50196cda8 - 2024-02-02 12:24:13 UTC +02:00
BankID / MobileID - d3469233-4bde-4489-a010-9ccdc1fdcbf3 - FI

authority to sign
representative
custodial

asemavaltuus
nimenkirjoitusoikeus
huoltaja/edunvalvoja

ställningsfullmakt
firmateckningsrätt
förvaltare

autoritet til å signere
representant
foresatte/verge

myndighed til at underskrive
repræsentant
frihedsberøvende